

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

**МУЗИЧНА ТА ХОРЕОГРАФІЧНА ОСВІТА
В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНОГО
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

**Матеріали і тези ІХ Міжнародної конференції
молодих учених та студентів
(20-21 жовтня 2023 р.)**

1 том

ОДЕСА 2023

УДК: 37+78+792.8+008-021.1

Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства. Матеріали і тези ІХ Міжнародної конференції молодих учених та студентів (Одеса 20-21 жовтня 2023 р.). — Т.1. — Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2023. — 119 с.

Рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Протокол № 4 від 30.11. 2023 р.

Редакційна колегія:

Мартинюк Тетяна Володимирівна, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри-професор кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі;

Демидова Віола Григорівна, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри сольного співу Одеської національної музичної академії імені Антоніни Нежданової.

Матеріали і тези друкуються в авторській редакції

Технічний редактор Г.О. Реброва

©Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2023

5. Pratt, G. Performing; composing; listening and appraising, in: G. Pratt & J. Stephens Teaching music in the National Curriculum Oxford, Heinemann, 1995. p. 73-89.

Алла Волканова

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»*

Науковий керівник Н. Батюк

*кандидат педагогічних наук, доцент
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»*

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «АСОЦІАТИВНО-ОБРАЗНЕ МИСЛЕННЯ» В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Постановка проблеми. Виявлення та розвиток творчих здібностей учнів виступає одним із основних завдань сучасного закладу загальної середньої освіти. До однієї зі складових творчих здібностей відноситься образне мислення. Виховання людини, котра мислить нестандартно, легко розв'язує поставлені перед собою завдання у світі, який змінюється на постійній основі, може бути реалізоване у результаті розвитку творчого потенціалу, який здійснюється у ході розвитку образного мислення. Система освіти, яка сформована в Україні, приділяє істотну увагу розвитку раціонально-логічного мислення школярів, часто протиставляючи його образному та відводячи йому другорядну роль в навчальному процесі. Проте, в світлі нової концепції освіти, у відповідності до якої було проголошено верховенство духовного розвитку особистості, пріоритет культурних цінностей, неабияке значення у структурі навчально-пізнавальної діяльності відіграє асоціативно-образне мислення, котре забезпечує цілісність та контекстуальність сприйняття об'єктів пізнання, збагачує духовну сферу людини. За нинішнього етапу науково доведено, що від ступеня розвитку асоціативно-образного мислення знаходиться в залежності успішність учня у навчальній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання асоціативно-образного мислення у вигляді складного багатокomпонентного утворення повсякчас цікавить науковців різноманітних галузей наук, які досліджують людину: з точки зору філософського аспекту дане питання вивчали Ю. Б. Борін, Л. Т. Левчук й інші, з психологічного – І. С. Якиманська, Л. С. Виготський, П.

Я. Гальперін, С. Л. Рубінштейн, у педагогіці мистецтва – Л. М. Масол, Е. П. Печерська, Л. В. Кожевнікова, Л. В. Григоровська й інші. Не дивлячись на значущість проблеми розвитку асоціативно-образного мислення, у наукових дослідженнях музико-педагогічного спрямування сутність поняття «асоціативно-образне мислення» є маловивченим, що обумовлює актуальність дослідження.

Мета дослідження полягає у розкритті сутності поняття «асоціативно-образне мислення» на основі аналізу наукових досліджень музико-педагогічного спрямування.

Методи дослідження: метод аналізу музико-педагогічної літератури; метод логічного узагальнення – для формулювання власного узагальненого розуміння сутності поняття «асоціативно-образне мислення» .

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема мислення виступає однією із найбільш вагомих у сучасних наукових дослідженнях. До специфічного виду мислення, згідно традиційної психології, відноситься образне мислення. Згідно думки А. А. Романюк, образне мислення трактується як «процес пізнавальної діяльності, який націлений на відображення істотних властивостей об'єктів (їх явищ, процесів, частин) та сутності їх структурного взаємозв'язку» [9, с. 219]. Зазначеного впливає, що головним змістом образного мислення виступає оперування вже наявними образами. У відповідності до способів оперування запасом накопичених образів, науковці виокремлюють наступні різновиди образного мислення: «предметно-наочне; варіативно-образне; синтетично-образне; символічно-образне; асоціативно-образне» [1; 5]. Представлені варіанти класифікації видів образного мислення вважаються умовними, так як образне мислення, подібно до мислення взагалі, представляє «багатоплановий та паралельний процес, який передбачає можливість взаємодії всіх різновидів мислення водночас» [5].

Згідно з твердженням К. Бакановської, «мислити образно – означає мислити метафорично, асоціативно» [1]. Авторка відзначає, що «значення асоціацій із погляду розвитку образного мислення визначається тим, що через останні виявляються певні ціннісні орієнтації, смисли, настанови тієї або іншої особистості. Асоціації опосередковують зв'язок образу із об'єктивною дійсністю, встановлюючи його співвідношення із різноманітними явищами». К. Бакановська підсумовує, що «в ході образного мислення асоціації виконують роль посередника між первинним образом (образом сприйняття) й подальшими етапами його осмислення, становлять наче перехідний момент від чуттєвого ступеня засвоєння образного змісту предмета або явища до раціонального» [1]. З окресленого впливає, що асоціативно-образне мислення виступає різновидом образного. Так, асоціативне мислення являє собою мислення на базі

асоціацій, водночас як асоціація представляє зв'язок між двома чи більше явищами (словами, предметами, ідеями, почуттями тощо), при котрих оновлення одного із них спричиняє появу іншого.

Є. О. Лодатко, а також і І. С. Федів тлумачать асоціативно-образне мислення у вигляді «сукупності способів та процедур оперування образами предметів (об'єктів), окремі властивості котрих усвідомлюються за допомогою інформаційних асоціацій із вже дослідженими та відомими предметами (об'єктами)» [5; 10]. «Асоціативно-образне мислення – це найвищий ступінь пізнання людиною дійсності, чуттєвих відчуттів, сприйняття й уявлень в образах» [7, с. 49].

Л. В. Кожевнікова відмічає, що мова музики різниться від мови інших видів мистецтва високим ступенем абстрактності й узагальненості. Специфічною інтонаційною основою музики передбачається організація звуків так, аби у виконавців й слухачів останні викликали деякі асоціації й уявлення [4, с. 80].

Науковці наголошують, що здатність до поєднання різноманітної мистецької інформації виступає «основою творчої уяви зокрема і образно-асоціативного мислення як складової музичного мислення у цілому» [11].

З точки зору музичної педагогіки сутність асоціативно-образного мислення найповніше розкриває Е. П. Печерська, окреслюючи його як «генетично зумовлений, універсальний механізм цілісного сприйняття і відображення об'єктів пізнання завдяки художнім образам, які пов'язані між собою за принципом асоціювання (уподібнення, зіставлення, співвідношення й ін.) і які несуть певне смислове навантаження в художній системі твору» [6, с. 88].

Сутність поняття «асоціативно-образне мислення» в наукових дослідженнях у галузі музично-педагогічних наук полягає в інтеграції асоціативних та образних когнітивних процесів для сприяння глибшому розумінню музики.

Асоціативно-образне мислення являє собою «синтез асоціативного мислення, яке передбачає зв'язування музичних концепцій, моделей або елементів на основі спільних характеристик або відносин, та образного мислення, яке уможливорює творчість, передбачення нових можливостей і дослідження за межами традиційних підходів» [6, с. 141]. Образна інтерпретація охоплює використання символізму, образів, метафор або аналогічних уявлень для виведення глибших значень або емоційних зв'язків у музичному змісті. Зазначений комбінований підхід заохочує дослідників не лише аналізувати та інтерпретувати музичні структури та композиції, але й

творчо екстраполювати та передбачати потенційні застосування, вдосконалення та нові методології в музичній освіті.

До асоціативно-образного мислення звертались такі провідні педагоги як Г. Нейгауз, О. Гольденвейзер, Г. Коган, С.Фейнберг, Б. Яворский та інші, які зазначали, що розвиток асоціативно-образного мислення дає можливість більш повно зрозуміти специфіку відображення внутрішнього світу виконавця-інтерпретатора. Асоціації, уява, подання спроможні передати задум музиканта, надають допомогу при «виявленні образної виразності виконавського мистецтва, сприйнятті духовної інформації, інтуїції, до того ж, розширюють виразно-образотворчі можливості». У науковій доктрині музично-педагогічного спрямування відзначається, що асоціації є вагомими не самі по собі, а у вигляді «носіїв музичної ідеї, естетично-емоційного відношення» [11, с. 60].

В. Н. Петрушин, Д. К. Кірнарська, В.В. Медушевський розглядають асоціативно-образне мислення у вигляді змістовних меж художньо-образного мислення [4, с. 80]. Під останнім розуміється різновид асоціативно-образного мислення, який має зв'язок із тим або іншим видом мистецтва або із його синтезом; це «процес оперування думками й почуттями на основі сприймання художнього образу та особистого життєвого досвіду» [2].

Асоціативно-образне мислення приймає активну участь в процесі обробки інформації без застосування логіки. Процес запам'ятовування та розуміння відбувається на базі наявного досвіду школяра. Іншими словами, якщо у викладі нових фактів наявні знайомі моменти прямо або асоціативно пов'язані із добре засвоєним та зрозумілим матеріалом, такі знання засвоюються досить успішно.

До однієї із вагомих вимог до процесу розвитку асоціативно-образного мислення в освіті відноситься полімодальність застосовуваних образних засобів, коли образ, який транслюється від педагога до учнів, наповнюється стимулами різних чуттєвих модальностей – емоційної, слухової, тактильно-рухової, зорової [3]. Необхідно зазначити, що асоціативно-образне мислення досить широко застосовується у комунікативних процесах, у тому числі в інформаційному обміні в навчальному процесі, а також міжособистісних стосунках.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, у наукових дослідженнях музико-педагогічного спрямування науковці окреслюють асоціативно-образне мислення як змістовні грані художнього мислення, які утворюють інтеграцію двох типів – асоціативного та образного. Інтеграція двох типів мислення провадиться із взяттям до уваги специфіки сфери художньої діяльності. Загалом, можна узагальнити, що асоціативно-образне мислення представляє об'єднання асоціативного мислення, за яким

передбачається зв'язування музичних елементів, концепцій, чи моделей, ґрунтуючись на спільних характеристиках чи відносинах, а також образного мислення, за якого уможлиблюється творчість, передбачення нових можливостей й проведення дослідження поза межами традиційних підходів. Зазначений підхід поглиблює розуміння емоційних, культурних і виразних вимірів музики, забезпечуючи багатшу і всеосяжну основу як для наукового аналізу, так і для використання в навчальних цілях у сфері музики і педагогіки.

Перспективою подальших досліджень може бути розробка та оцінка конкретних методик викладання, які включають асоціативно-образне мислення в музичну освіту. Оцінка ефективності цих методик у покращенні розуміння, креативності та навичок критичного мислення учнів надасть цінну інформацію для оптимізації стратегій викладання, а також удосконалення навчальних програм.

Література

1. Бакановська, К. (2013). Психолого-педагогічні аспекти роботи над художнім образом студента-музиканта у виконавському процесі. Відтворено з <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2663>
2. Бісікало, О. В. (2011). Побудова ланцюга образів у межах моделі асоціативного образного мислення. Наукові праці Вінницького національного технічного університету, 2. Вилучено із <https://praci.vntu.edu.ua/index.php/praci/article/view/124>
3. Іваненко, І.М. (2019). Поняття «асоціація», «асоціативність» у сучасній лінгвостилістиці. Термінологічний вісник, 5, 84-89. Відтворено з https://iul-nasu.org.ua/pdf/termvisnik/terv_2019_5_12.pdf
4. Кожевнікова Л. В. (2022). Формування асоціативно-образного мислення майбутніх учителів у класі фортепіано. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (200), 79-83. Відтворено з <https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1086>
5. Лодатко, Є.О. (2013). Моделювання структури образного мислення. Актуальні питання природничо-математичної освіти: збірник наукових праць / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми: ВВП «Мрія», 1, 121–128. Відтворено з https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/1299/1/Lodatkо_Modeliuvannia%20struktury.pdf
6. Новосядла, І. С. (2021). Інтегративний підхід у музичному вихованні школярів (на прикладі вивчення фортепіанних творів українських композиторів). Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (197), 138-143. Відтворено з <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-197-138-143>

7. Печерська, Е. П., & Шепельська, М. О. (2015). Формування художньо-образного мислення учнів у процесі вокально-хорової роботи. *Наука і освіта: наук.-практ. журнал*, 2, 84-91. Відтворено з <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5293/1/18.pdf>
8. Писміченко, О., & Борисюк, З. (2021). Мобільно-розвивальні засоби формування художньо-образного мислення у студентів художньо-педагогічних факультетів. *Український Педагогічний журнал*, 3, 45–50. Відтворено з <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-3-45-50>
9. Романюк, А. А. (2017). Образне мислення в навчальній діяльності молодших школярів. *Педагогічні науки*, 83, 217-221. Відтворено з <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/709393.pdf>
10. Федів, І. С. (2018). Психологічний клімат на уроці та його вплив на розвиток асоціативно-образного мислення учнів. *Всеосвіта*. Відтворено з <https://vseosvita.ua/library/psihologicnij-klimat-na-uroci-ta-jogo-vpliv-na-rozvitok - asociativno-obraznogo-mislenna-ucniv-42965.html>
11. Шуай, Лю. (2022) Інтеграція різних видів мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів. *Наукові інновації та передові технології*, 7(9), 53-64. Відтворено з <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/1944>
12. Юдзіонок Н. М. (2011). Формування професійної компетентності майбутнього вчителя у музично-інтерпретаційній діяльності. (Дисертація кандидата педагогічних наук). Одеса. Відтворено з <http://www.dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/164/1/Юдзіонок%20Наталія%20Михайлівна.pdf>

Чжан Венлі

张文李

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
第三名获得者 (教育和科学) 高等教育的持有者
南乌克兰国家师范大学 以乌申斯基命名的大学

对“歌手独立工作能力”概念的界定

(До визначення поняття «навички самостійної роботи вокаліста»)

Анотація. Стаття присвячена проблемі дослідження й формування навичок самостійної роботи студентів-вокалістів. З'ясовано, що у вокальному навчанні самостійна робота студентів – це необхідна складова професійної